

ІННОВАЦІЙНЕ СПРИЯННЯ НАРОЩУВАННЮ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ – ВАЖЛИВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

М.Ф. Бабієнко, В.А. Скрипниченко, кандидати економічних наук

Висвітлено стан і перспективи нарощування овочевої продукції. Доведено нагальну необхідність інноваційного сприяння продовольчій незалежності країни.

Продовольча безпека, овочева продукція, конкурентоспроможність, якість сільськогосподарської продукції.

На селі залишається складна ситуація, яка значною мірою впливає на розв'язання проблеми продовольчої безпеки, безпеки харчування та якості сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. Забезпеченість населення продовольством, його фізична й економічна доступність безпосередньо впливають на стабільність політичної та соціально-економічної ситуації в суспільстві.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Подібні питання розглядали такі вчені, як В. Бойко, П. Гайдуцький, О. Гойчук, М. Кропивко, М. Кисіль, М. Лобас, Ю. Лупенко, П. Музика, В. Россоха.

Мета дослідження – довести нагальну необхідність інноваційного нарощування овочевої продукції – важливої складової продовольчої незалежності України. Розкрити біологічно-господарську характеристику ряду овочевих культур.

Виклад основного матеріалу. Споживання м'яса і м'ясних продуктів, молока і молочних продуктів, плодів і ягід, залишається значно нижчим за фізіологічні норми споживання, закладені в мінімальний споживчий кошук, що видно з таблиці.

Споживання основних продуктів харчування в Україні
(на одну особу за рік, кг)

	Роки								Раціональні норми
	1990	1995	2000	2005	2008	2009	2010	2011	
М'ясо та м'ясопродукти	68,2	38,9	32,8	39,1	50,6	49,7	52,0	51,2	80
Молоко та молочні продукти	373,2	243,6	199,1	225,6	213,8	212,4	206,4	204,9	380
Яйця, шт.	272	171	166	238	260	272	290	310	290
Хліб і хлібопродукти	141,0	128,4	124,9	123,5	115,4	111,7	111,3	110,4	101
Картопля	131,0	123,8	135,4	135,6	131,8	133,0	128,9	139,3	124
Овочі та баштанні культури	102,5	96,7	101,7	120,2	129,2	137,1	143,5	162,8	161
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	47,4	33,4	29,3	37,1	43,5	45,6	48,0	52,6	90
Риба та рибні продукти	17,5	3,6	8,4	14,4	15,3	17,5	15,1	13,4	20
Цукор	50,0	31,6	36,8	38,1	40,0	40,9	37,9	38,5	38
Олія	11,6	8,2	9,4	13,5	14,3	15,0	15,4	13,7	13

**Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населення України». – К. : Державна служба статистики України, 2012. – С. 9.

Водночас, рівень і якість добового споживання продовольства з розрахунку на душу населення в найближчих країнах – сусідах становить: у Польщі – 3366 ккал (99 г білка і 112 г жиру), Чехії – відповідно 3244 (94 і 111), Литві – 3261 (98 і 83), Білорусі – 3225 (94 і 96), а в Україні середньодобовий раціон харчування на душу населення за цінністю і якістю становить за останні роки – близько 3000 ккал (79,3 г білка і 87,8 г жиру).

В Україні один з найнижчих показників у Європі з споживання м'яса на душу населення. У 2011 р. його було спожито 51,2 кг, що значно менше, ніж в Італії (72,4), Іспанії (127,0), Німеччині (78,8), Франції (106,7), Угорщині (118,9), у США (132,0) та Канаді (134,6). Україна також відстає від розвинених країн щодо виробництва молока. Наприклад, у Німеччині його виробляють на душу населення 345,4 кг, у Франції – 430,6, а в Україні – 290,6 кг.

Загрозою продовольчій безпеці держави є поглиблення диференціації доходів населення. Світовий досвід переконує: шлях до подолання кризової ситуації пролягає, насамперед, через виробництво конкурентоспроможної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього ринків. З цією метою має запрацювати потужна інфраструктура фінансової підтримки агропромислового комплексу.

На продовольчі ресурси та якість сільськогосподарської продукції і продуктів харчування значною мірою впливають овочеві культури. Овочівництво є однією з найважливіших галузей сільського господарства України, що має забезпечувати повноцінне харчування населення.

Варто акцентувати увагу на тому, що майже 90 % овочевих культур вирощує населення на своїх ділянках де, як правило, відсутні новітні технології. Отже, потрібні організаційні, економічні та наукові підходи для одержання виробничого та економічного ефекту.

Галузева програма «Овочі України – 2015» передбачає низку необхідних заходів, які дозволяють впроваджувати у виробництво нові сорти, гібриди, елементи технологій як на великих сільгосппідприємствах, так і на ділянках фермерів і населення. Овочеві культури у 2011 р. на Україні вирощували на площі 504,1 тис. га, валовий збір – 9,8 млн т, при середній урожайності 19,5 т/га. Майже такі показники були і в 2012 р.

До 2015 р. частка господарств населення у загальному виробництві овочевої продукції зменшиться до 70–75 %. При цьому, за рахунок кооперативної моделі розвитку знизиться собівартість та підвищиться якість продукції. Загальний обсяг виробництва у цьому секторі залишиться значним і становитиме 6,5–7,5 млн т [5].

Овочі відомі людству з давніх давен (близько 10–15 тис. років тому). Наприкінці XIX – на початку XX ст. інтенсивно зростають площі під овочевими культурами в районі Донбасу і на півдні України.

Поблизу великих міст і промислових центрів було організовано спеціалізовані господарства для вирощування овочів і картоплі, збільшено площі під овочевими культурами на зрошуваних землях. Було створено республіканське об'єднання "Укрсортонасіннеовоч", яке налагодило виробництво насіння.

Розробляли і впроваджували у виробництво інтенсивні технології вирощування овочевих культур з мінімальними затратами праці.

Для виробництва високоякісної, екологічно чистої овочевої продукції велике значення мають розробки українських і зарубіжних учених. До речі, ґрунтово-кліматичні умови України сприятливі для вирощування високих урожаїв усіх овочевих культур. Для теплолюбних культур найкращі умови на Півдні. Саме тому в Степу розміщено основні посіви баштанних культур і баклажанів, понад 80% солодких сортів перцю, близько 75 % помідорів. У Лісостепу найбільше вирощують огірків (понад 30 %) і цибулі (близько 20 %) тощо. Полісся й західні області України достатньо зволожені, тут найсприятливіші умови для вирощування капусти, огірків, столових коренеплодів і зеленних культур.

Варто акцентувати увагу хоча б на окремих овочевих культурах.

Болгарський та інший перець – багате джерело вітаміну С. Цей овоч сприяє зниженню холестерину, понижує тиск, підвищує імунітет.

Гарбузи і морква, загалом усі фрукти й овочі оранжевого кольору, дуже корисні для шкіри людини – їх регулярне вживання стимулює вироблення колагену, сповільнюючи процес старіння. *Кабачки та огірки* нормалізують водно-сольовий баланс, добре виводять з організму холестерин.

Білокачанна капуста містить багато вітамінів і мінералів, цінну фолієву кислоту, амінокислоту лізин, яка розчиняє чужорідні білки у крові людини та очищає її від шкідливих мікроорганізмів і вірусів. Також капуста має проти-склеротичні властивості.

У продовольчих ресурсах значну роль відіграють і *столові буряки*. Буряк позитивно впливає на зниження артеріального тиску, поліпшує якість крові. Це високоврожайна культура, яка при господарському ставленні до неї може забезпечувати 600–800 ц/га і навіть більше.

У структурі овочевих культур значне місце відводиться *цибулі та часнику*, які за ботанічною класифікацією належать до родини цибулинних, що об'єднує близько 400 видів. У їх листках і цибулинах міститься легка гірка ефірна олія, яка сильно діє на органи чуття. В Україні вони займають близько 9 % посівної площі овочевих культур, а в Чернівецькій і Вінницькій областях – 12–15 %. Цибулю і часник широко використовують у кулінарії, консервній і м'ясопереробній промисловості. Використовують часник ще й у медицині.

Велику користь для людського організму відіграють й інші овочі, зокрема, зеленні культури, кабачки, сельдерей, пастернак, редиска, салат тощо.

Як бачимо, без овочевої продукції і мови не може бути про поліпшення якості продовольчих ресурсів, що, у свою чергу, позитивно впливає на продовольчу незалежність.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для розв'язання зазначеної проблеми необхідно, щоб сільське господарство стало інвестиційним, інноваційним, кредитно привабливим.

Насамкінець маємо усвідомити, що нам необхідно продавати не центнери, одержані з гектара, а, передусім, високоякісну продукцію. Зeko-

номимо на добривах, засобах захисту рослин, та хімічних меліорантах (вапнякових і гіпсових матеріалах), втратимо мільярди гривень. І найголовніше, підвищення життєвого рівня можливе, насамперед, за рахунок важеної аграрної політики держави.

Список літератури

1. Баланси та споживання основних продуктів харчування населення України : стат. зб. – К. : Держкомстат України, 2012. – 146 с.
2. Інноваційна діяльність в агропромисловому виробництві України / М.Ф. Бабієнко, М.М. Кулаєць, П.А. Лайко та ін. – Економіка АПК. – 2010. – № 6. – С. 113–119.
3. Музика П.М. Управління конкурентоспроможністю підприємств аграрної сфери економіки / П.М. Музика. – АгроІнКом. – 2010. № 7–9. – С. 110–111.
4. Овочівництво : підручник / О.Ю. Барабаш. – К. : Вища школа, 1994. – 374 с.
5. Стан і перспективи виробництва овочевої та баштанної продукції в Україні / Демидов О.А., Іващенко О.О., Хареба В.В. та ін. – К. : ННЦ ІАЄ, 2012. – 72 с.

Освещено состояние и перспективы наращивания овощной продукции. Доказана насущная необходимость инновационного содействия продовольственной независимости страны.

Продовольственная безопасность, овощная продукция, конкурентоспособность, качество сельскохозяйственной продукции.

The condition and prospects of increasing vegetable production. We prove the urgent need to promote innovative food independence.

Food security, vegetable products, competitiveness, quality of agricultural products.